

УДК 343.982.34(091)

В. О. Комаха*кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики ОНЮА*

ЩОДО ПЛАНІВ ЗАСНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СУДОВОЇ ФОТОГРАФО-ДАКТИЛОСКОПІЧНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

З введенням у Російській імперії з 1 (14) січня 1907 р. дактилоскопії¹, і організацією Центрального дактилоскопічного бюро у С.-Петербурзі, виникла потреба у проведенні досліджень слідів пальців рук людини, які виявляли на місцях події з метою встановлення особи злочинця. Начальник Головного управління в'язниць Російської імперії Хрульов подав міністру юстиції свої міркування про те, що дактилоскопічна система дослідження відбитків слідів пальців рук, які залишали злочинці на місцях події, було б можливо з користю використовувати і у нас в Росії.

Дослідження виявлених на місці події дактилоскопічних слідів мало б у процесуальному відношенні таке ж значення, як і дослідження фотографічним способом підробок, що проводилося в спеціальній судово-фотографічній лабораторії при прокурорі С.-Петербурзької судової палати. Всі ці види досліджень мали ті загальні риси, що метою їх було надання правоохоронним органам доказів причетності даної особи до того чи іншого злочину, причому для проведення цих досліджень потрібні були у всіх випадках спеціальні технічні знання з фотографії та дактилоскопії. Зокрема, дослідження слідів пальців рук, виявлених на місці події, вимагало стільки ж дактилоскопічної, скільки і фотографічної експертизи, відзначав начальник Головного управління в'язниць Росії.

Зазначені обставини давали можливість зробити висновок про бажане об'єднання подібних досліджень в одній компетентній для проведення їх установі, яку слід було б назвати Центральне фотографо-дактилоскопічне бюро, яке, звичайно, повинно було знаходитися при Центральному управлінні Міністерства юстиції (МЮ) і штати якого повинні були бути встановлені в законодавчому порядку.

Відносно організації цього Бюро, то вона визначалася самою істотністю обов'язків, які покладалися на нього. На чолі його повинна була стояти особа, добре знайома з технікою як дактилоскопії, так і фотографії, і передбачалося, що Бюро буде складатися з трьох відділів: 1) реєстраційно-дактилоскопічного, призначеного для встановлення особи за допомогою папілярних візерунків пальців рук, 2) по дослідженню дактилоскопічних відбитків, які залишали зловмисники на місцях злочину, і 3) по дослідженню підробок документів. Завідування цими відділами повинно було бути покладено на трьох помічників начальника цього Бюро, за належністю.

Більш детальне визначення штатів кожного відділення реєстраційно-дактилоскопічного і фотографічного (з досліджень підробок) передбачалося зро-

бити на підставі даних набутого досвіду, так як ці установи вже тоді функціонували; щодо штатів, необхідних для проведення досліджень дактилоскопічних відбитків, які виявлялися на місцях злочинів, можливо було провести тільки приблизні розрахунки. Підставою для такого розрахунку могли служити, наприклад, такі елементи: а) кількість злочинів, на місцях скоєння яких могли залишатися дактилоскопічні сліди зловмисників, б) розмір і межа функцій, які могли бути покладені на Бюро з цього питання. Обидва питання відрізнялися значною складністю, так як, по-перше, яких-небудь точних статистичних даних про відносне число випадків залишених зловмисниками на місці скоєння злочинів слідів відбитків пальців рук не було, і, по-друге, в тім разі, якщо місцева слідча і поліцейська влада будуть тільки збирати виявлені на місці злочинів дактилоскопічні сліди і не будуть приділяти уваги критичній оцінці їх придатності для дослідження, будуть надсилати весь цей сирий матеріал у Бюро, то останньому, очевидно, довелося б нести значно більше затрат праці, ніж в тому разі, якщо уже на місці буде проводитися достатньо компетентними органами попередня оцінка, а можливо, і деяка обробка таких слідів, для чого необхідно було б викласти відповідним правоохоронним місцевим органам влади відповідні інструкції з цього питання.

Маючи на меті більш активне використання даних науки у боротьбі зі злочинністю, МЮ прийшло до висновку про необхідність реорганізації дактилоскопічного бюро, яке існувало при Головному управлінні в'язниць. 12 (25) грудня 1909 р. Міністр юстиції І. Г. Щегловітов писав з цього приводу П. А. Столипін: «...внаслідок того, що дослідження дактилоскопічних відбитків, знайдених на місці злочину, потребує стільки ж дактилоскопічної, скільки й фотографічної експертизи, а також, що ця справа по своїй суті має дуже тісний зв'язок з функціями дактилоскопічного бюро, яке перебуває при Головному управлінні в'язниць, і судово-фотографічної лабораторії, що існує при прокурорі С.-Петербурзької судової палати, виникла пропозиція про можливість об'єднання зазначених установ в одному Центральному дактилоскопо-фотографічному бюро, включивши до функцій останнього також і дослідження згаданих дактилоскопічних слідів» [2].

На основі викладених міркувань таємний радник Хрульов вважав за корисне створення при МЮ під головуванням одного із товаришів Міністра юстиції і з його, Хрульова, особистою участю, Особливої наради із представників Центрального управління цього Міністерства і судового відомства, а також і Головного управління в'язниць і Департаменту поліції, для попереднього обговорення питання про заснування на вказаних вище засадах при Центральному управлінні МЮ об'єданого фотографо-дактилоскопічного бюро і для розробки загальних положень, на засадах яких повинна бути видана інструкція місцевим органам слідства і поліцейської влади про порядок виявлення, фіксації і доставки у назване Бюро дактилоскопічних відбитків, які підлягають дослідженню [3].

Вслід за цим під головуванням товариша міністра юстиції таємного радника А. М. Верьовкіна була утворена Особлива при МЮ нарада з метою роз-

гляду питання про застосування дактилоскопічного способу дослідження відбитків, які залишали зловмисники на місці скоєння злочину.

Голова, таємний радник А. М. Верьовкін, відкрив 12 (25) травня 1910 р. засідання, «звернув увагу Особливої наради на видатне значення дактилоскопії для мети кримінального правосуддя». Змалював потім сучасну «досить обмежену область використання у нас дактилоскопії», а також відмітив заходи, ужиті з цього питання міністром юстиції, заснуванням 16 (29) грудня 1906 р. Центрального дактилоскопічного бюро при Головному управлінні в'язниць Російської імперії, а трохи пізніше Департаментом поліції — для своїх потреб — виданням циркуляру від 26 вересня (9 жовтня) 1907 р. за № 150270. Таємний радник А. М. Верьовкін зробив висновок, що «до теперішнього часу правильного, систематичного і однотайного використання дактилоскопії для цілей кримінального розшуку у нас ще не встановлено. Між тим відсутність правил, які б з точністю визначали межі і способи використання дактилоскопії для цілей карного розшуку, викликає істотні незручності і служить серйозним гальмом до успішного користування цим способом дослідження».

Звернувшись до виконання покладеної на неї задачі, Особлива нарада взяла до уваги, що користування дактилоскопією для цілей карного розшуку обіймає власне два цілком різні методи дослідження, а саме: 1) дослідження слідів пальців рук, які залишали злочинці на місці злочину, і 2) реєстрацію відбитків осіб, які скоїли злочин, як для в'ясування їх справжньої особи, так і для ліквідації можливості приховування ними своєї особи і судимості в майбутньому у випадку рецидиву. При цьому, перший спосіб дослідження по самій своїй сутності розпадався на два окремих моменти — власне зберігання або закріплення фотографічним способом відбитків пальців, виявлених на місці злочину, і порівняння потім таких відбитків з відбитками пальців осіб, підозрюваних у скоєнні злочину.

Відповідно з цим зазначена Нарада визнала, насамперед, за необхідне зупинитися на питанні про те, на які саме органи рекомендувалося б бажаним покласти обов'язок зберігання (закріплення) слідів, виявлених на місці злочину. У цьому відношенні Нарада визнала за доцільне встановити, щоб надалі, до накопичення досвіду, використання на попередньому слідстві дактилоскопічного способу дослідження слідів, які залишали злочинці на місці злочину, проводилось судовими слідчими, які мали камери в таких містах, за участю чинів поліції, які зналися на цій справі.

Потім перейшли до питання про те, на які установи повинно бути покладено проведення експертизи здобутих на місці злочину дактилоскопічних відбитків. Особлива нарада визнала відповідним відмовитися від зосередження такого дослідження в одному Центральному бюро у С.-Петербурзі, маючи на увазі, що подібна централізація безперечно викликала б на практиці дуже значну повільність, особливо небажану в такій живій, невідкладній справі, як карний розшук. Тому вона прийшла до висновку про необхідність створення таких Бюро дослідження на місцях і приурочити їх до палатських міст, що ці Бюро могли б бути з вигодою для справи об'єднані з передбачуваними тепер до зас-

нування при прокурорах судових палат фотографічними лабораторіями для проведення судово-фотографічних досліджень з кримінальних і цивільних справ. Заснування декількох таких лабораторій могло б мати, на думку Наради, ще й ту добру сторону, що створило б на місцях кадри осіб, практично і технічно ознайомих з дактилоскопічним способом дослідження, і забезпечило б можливість розширення в майбутньому області його застосування.

Проект створення фотографо-дактилоскопічного бюро на практиці так і не було реалізовано, але питання відносно планів створення судової фотографо-дактилоскопічної лабораторії з метою дослідження в ній таких речових доказів, як документи і сліди пальців рук людини, мають значення для науковців, студентів і практичних працівників правоохоронних органів, що буде сприяти підвищенню їх знань з криміналістики в історичному аспекті.

Примітки

1. Необхідно відмітити, що в Україні, зокрема в Києві, дактилоскопію стали використовувати ще з 1 (14) січня 1904 р., коли за ініціативою завідуючого розшуковою частиною Київської міської поліції Г. М. Рудого було організовано повий дактилоскопічний відділ [1].

Література

1. Рудой Г. Отчет о деятельности сыскного отделения Киевской городской полиции за 1902, 1903, 1904 гг. — К., 1905. — С. 5.
2. Крылов И. Ф. Криминологическое учение о следах. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. — С. 22.
3. Васильев Д. И. Очерк деятельности состоящего при Главном Тюремном Управлении Центрального Дактилоскопического бюро за первое X-летие его существования (1906–1916) // Тюремный вестник. — Пг., 1916. — № 12. — С. 1303–1306.

УДК 343.982.323

Г. В. Кармушина

кандидат медичних наук, доцент кафедри криміналістики та криміналістичних експертиз Донецького інституту внутрішніх справ МВС України

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІМЕРАЗНОЇ ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ (ПЛР) ДНК У ПРАКТИЦІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ СПОРІДНЕННЯ

Величезний переворот у судово-медичній експертизі речових доказів зробило відкриття англійцем Джеффрисом у 1985 р. коротких послідовностей ДНК, що дозволяють візуалізувати ділянки генома людини у виді графічного набору смуг повторюваних друг за другом (тандемно), і число повторів яких у кожній популяції строго індивідуально як відбиток пальця.

Тому цей метод і назвали «геномною дактилоскопією».

Усю ДНК можна розділити на дві групи.

1. Унікальна, де послідовності нуклеотидів зустрічаються тільки один раз.